

Veilig werken met Gewasbeschermingsmiddelen (GWB)

Uitwerking lezing J Mook SZW dd 18 juni 2015)

Gebruikte afkortingen/uitleg vooraf van begrippen:

Gewaswerkers = personen die een gewas betreden, om daar werkzaamheden te doen, wat behandeld is met een GWB

GWB= toegelaten gewasbeschermingsmiddel

PBM = Persoonlijk beschermingsmiddel (zoals handschoenen, spuitoverall, ademhalingsbescherming)

RI&E=In ieder bedrijf (behalve indien het een Zelfstandige zonder personeel betreft (ZZP) betreft) moet een Risico-inventarisatie en Evaluatie (RI&E) uitgevoerd worden (volgens de ARBOwet art 5 en art 4.2 Arbeidsomstandighedenbesluit).

Daarin moeten de risico's in kaart gebracht worden (van o.a. de chemische stoffen waar mee omgegaan wordt) en ook welke maatregelen genomen zijn om die risico's weg te nemen.

In bepaalde gevallen moet de RIE uitgebreid worden: voor jongeren (art 1.36 Arbeidsomstandigheden), zwangeren of vrouwen die borstvoeding geven (art 1.41 Arbeidsomstandighedenbesluit), kankerverwekkende /mutagene stoffen (art 4.13 Arbeidsomstandighedenbesluit).

VIB= veiligheidsinformatieblad.

In art 31 van de REACH-verordening (1907/2006; zie BIJLAGE 1 bij deze uitwerking)) staat wanneer het geleverd moet worden en in Annex II van REACH (verordening 2015/830 zie BIJLAGE 2 bij deze uitwerking) staan precies de vereisten aan zo'n VIB. Belangrijke informatie (naast de informatie op het etiket van het GWB) staat o.a. in rubriek 8 (bv materiaal van de PBM).

Een leverancier van een GWB is verplicht een VIB gratis te leveren aan de koper van het GWB.

Hoe kan je dmv een kleine steekproef controleren of een VIB goed is:

1 Is VIB in de Nederlandse taal?

2 Is VIB opgesteld na 1-12-2010?

3 Staan in rubriek 8 aangegeven welke specifieke handschoenen je nodig hebt (dus materiaal, dikte en doorbraaktijd)?

Is een van de antwoorden Nee dan is het VIB in ieder geval niet correct en verlang dan van de leverancier een deugdelijk VIB (als alle antwoorden JA zijn dan is er natuurlijk nog geen zekerheid)

1 Voordat je met GWB gaat werken

1A Kies minst risicovolle middel (vorm/giftigheid/herbetreding)

Qua vorm:

1^e keus: GWB in water oplosbaar folie

2^e keus: capsules, tabletten, blokken, granulaat

3^e keus: vloeistof (liever waterig GWB of suspensieconcentraat (SC), dan een emulsieconcentraat (EC); omdat die EC meestal makkelijker door de huid opgenomen kunnen worden)

4^e keus: poeder

5^e keus; gas

Opmerkingen:

- Kies daarbij een GWB wat makkelijk gedoseerd en geladen kan worden
- Gebruik liever een kleine verpakking dan een grote (omdat bij grote verpakkingen meer kans is op morsen bij uitschenken)

Qua giftigheid:

Op verpakking staan gevaarssymbolen of gevaarspictogrammen

Bij gevaarssymbolen

1^e keus: Geen gevaarssymbool

2^e keus: Alleen gevaarssymbool voor milieueffecten (het "visje")

3^e keus: Alleen gevaarsymbool voor ontvlambaar of oxyderend

4^e keus: Alleen gevaarssymbool voor irriterend, schadelijk of bijtend (andreaskruis of bijtend)

5^e keus: Doodshoofdsymbool

6^e keus: Doodshoofdsymbool en GWB is Kankerverwekkend, Mutageen of schadelijk voor de voortplanting (CMR-stoffen)

Opmerkingen:

- kies binnen 1 "groep"(bv 4^e keus) liever een GWB wat effect heeft via de mond dan via de huid of inademing
- explosieve stoffen kunnen theoretisch voorkomen en zijn dan 6^e keus

Bij gevaarspictogrammen

1^e keus: Geen gevaarspictogram

2^e keus: Alleen gevaarspictogram voor milieueffecten

opmerking bij uitroepteken staat zin "gevaarlijk voor de ozonlaag (H420)"

3^e keus: Alleen gevaarspictogram voor ontvlambaar of oxyderend

4^e keus: Alleen gevaarspictogram voor irriterend, schadelijk of bijtend

5^e keus: Doodshoofd pictogram of pictogram voor schade op lange termijn/sensibilisatie via de luchtwegen/ aspiratiegevaar

6^e keus: Doodshoofd pictogram en GWB is Kankerverwekkend, Mutageen of Schadelijk voor de voortplanting (CMR-stoffen)

Opmerkingen:

- kies binnen 1 "groep" (bv 4^e keus) liever een GWB wat effect heeft via de mond dan via de huid of inademing

-explosieve stoffen kunnen theoretisch voorkomen en zijn dan 6^e keus

Oua herbetreding

1 Kies het liefst een GWB waarbij herbetreding van het gewas direct na het drogen mogelijk is en waarvoor geen PBM noodzakelijk zijn.

2 (zie 1) Kies het liefst een GWB waarbij de herbetredingstijd zo kort mogelijk is

1B Kies de minst risicovolle toepassingswijze

- liefst toepassingsmethode kiezen waarbij je niet blootgesteld kan worden (bv ruimte behandeling waarbij de toepasser niet in de ruimte is)
- liever tractor met spuitcabine dan zonder
- liever niet handmatig spuiten (en liever geen rugspuit); maar gebruik een meer geautomatiseerd systeem (bv spuitrobot, spuitboom, mankar)
- liefst toepassen met grove druppel dan fijne druppel (kies juiste spuitdop)

1C Lees etiket GWB goed (inclusief wettelijk voorschrift)

- Check of je het GWB nog wel mag toepassen (bv middel mag maar 4x per jaar worden toegepast en het is dit jaar al 3x toegepast; dan mag het nog maar 1x)
- Bekijk welke beschermende maatregelen genomen moeten gaan worden bij mengen/laden, toepassen, betreden van het gewas (na het spuiten)
Opmerking: vaak staat er niet van welk materiaal pbm gemaakt moeten worden (gebruikte term is vaak "draag geschikte handschoenen") Zie ook 1D
- Kijk welke dosering toegestaan is en bereken nauwkeurig de hoeveelheid noodzakelijk GWB (zodat er b.v. geen resten spuitvloeistof overblijven)
- Kijk welke gevaren het middel heeft..

1D Bepaal juiste PBM

Handschoenen/beschermende kleding/laarzen:

Informatie hiervoor is te verkrijgen van de toelatingshouder (via de verkoper). Het gaat hierbij om het materiaal, doorbraaktijd en dikte; mogelijk kan de toelatingshouder gelijk aangeven "*handschoen merk X type Y is adequaat*".

De informatie hoort te staan in het VIB wat door de leverancier aan de koper van het GWB geleverd moet worden.

Oogbescherming:

Voor oogbescherming heeft een gelaatsscherm de voorkeur omdat dan ook de huid beschermd wordt.

Ademhalingsbescherming:

Onafhankelijke ademhalingsbescherming (schone ademhalingslucht wordt aangevoerd door perslucht) biedt betere bescherming dan afhankelijke ademhalingsbescherming (je gebruikt dan een masker met een filter).

In veel gevallen is afhankelijke ademhalingsbescherming voldoende (lees dus goed het etiket en het VIB).

Draag bij voorkeur een volgelaatsmasker ipv een halfgelaatsmasker (omdat zo ook de ogen en de huid beschermd zijn)

Opmerking:

-Voor aantal GWB is het juiste PBM te vinden op de site www.beschermbewust.nl

-Als er geen specifieke beschermende kleding vereist is draag dan altijd werkkleding (bv overall)

-draag in een spuitcabine altijd schone kleding (dus niet vervuild met gewasbeschermingsmiddelen)

1E Controleer PBM

- een handschoen moet gecontroleerd worden of er geen scheurtjes/barsten in zitten. Gebruik handschoenen het liefst eenmalig (en max 4 uur; ook al omdat na het stoppen met de toepassing van het GWB de gevaarlijke stof (van het GWB) door de handschoen heen blijven gaan).
- een A filter voor afhankelijke ademhalingsbescherming gaat max 8 werkuren mee. Daarnaast is een A filter hooguit een maand te gebruiken (ook als je het bv pas 2 werkuur gebruikt hebt).
- gebruik een B, E of K filter eenmalig.
- controleer voor gebruik of het filtermasker goed passend is voor het gezicht van de gebruiker.
- vervang het filter op de spuitcabine regelmatig

1F Bepaal wat gedaan moet worden bij het betreden van gewas wat behandeld (bespoten) is met een GWB

Stappen:

1 bepaal allereerst of PBM noodzakelijk zijn voor gewaswerkers bij betreding van het gewas nadat het gewas droog is (het gewas niet betreden als het nog nat is!). Dit is meestal uit het etiket van het GWB af te leiden. Als er geen PBM nodig zijn draag dan bij betreding altijd kleding met lange mouwen en een lange broek.

2 Als PBM noodzakelijk zijn bepaal het juiste type (zie 1D)

3 Als er PBM noodzakelijk zijn bij het betreden van het gewas en gewaswerkers willen het gewas betreden zonder PBM dan moet bepaald worden na hoeveel tijd dit mogelijk is. De tijd is afhankelijk van de soort stof (iedere stof heeft een andere halfwaardetijd). De toelatingshouder moet de juiste tijd kunnen aangeven.

OPM:

Indien ze jonger dan 13 zijn; dan mogen ze niet in het gewas werken.

Indien ze 13 t/m 15 jaar zijn dan:

- mogen niet werken in het gewas indien PBM noodzakelijk zijn.*
  - mogen ze wel werken indien er geen PBM noodzakelijk zijn. Wel mogen zij het gewas pas betreden 14 dagen na de toepassing (in hele specifieke gevallen mag dit eerder)*
- Indien ze 16 t/m 17 zijn mogen ze alleen werken in het gewas bij adequaat toezicht (verder gelden dezelfde voorwaarden als voor volwassenen).*

1G Kies een moment van toepassen waarop er geen kans op blootstelling van andere werknemers is

- Doe de toepassing vlak na het moment dat andere werknemers niet meer aanwezig zijn (bv vrijdagavond).
- Doe de toepassing het liefst op een moment dat daarna er een aantal dagen het gewas niet betreden hoeft te worden.
- Als je het GWB binnen toepast (door een toepassingstechniek zoals verspuiten, versproeien, verstuiven of bij een vluchtig middel) zorg er dan voor dat er in die ruimte ook geen andere werknemers zijn (dus ook niet 20 meter verder in dezelfde kas)

1H Waarschuw andere werknemers voorafgaand aan de toepassing

Doe dit middels een duidelijk bord zodat andere werknemers niet per ongeluk het gebied kunnen betreden waar een GWB toegepast wordt (of net toegepast is). Dit speelt met name bij toepassingen in een ruimte (bv kas of stal).

1I Alleen mengen met ander GWB als dit mag of er een goede RI&E is

Situatie 1:

Soms is er door een toelatingshouder een aanvraag gedaan om 2 of meer (specifieke) middelen te mengen en zo toe te passen ("voorgeschreven tankmenging"). De risico's van deze menging is dan door het Ctgb bepaald en indien dat risico aanvaardbaar is er een toelating verleend. In het gebruiksvoorschrift staat dan precies vermeld met welk middel gemengd mag worden.

Situatie 2:

Indien een toepasser 2 middelen wil mengen (die niet vallen onder situatie 1), dan is dat echt af te raden. Er zijn namelijk veel risico's.. bv blootstelling aan middel A kan ervoor zorgen dat doorlaatbaarheid van de huid verhoogd wordt en middel B kan dan heel makkelijk door de huid (terwijl middel B heel gevaarlijk is; maar het risico laag was omdat het niet door de huid ging).

Maar indien men dat echt wil moet er een goede RIE opgesteld worden door de toepasser voor die specifieke menging. Dus inclusief het bepalen van juiste persoonlijke beschermingsmiddelen (het materiaal) of een herbetredingstijd.

1J Check of jij dat GWB wel mag toepassen (leeftijd)

GWB waaraan een of meer van de volgende H-zinnen zijn toegekend mogen niet worden toegepast door jongeren (t/m 17 jaar):

H300, H301, H310, H311, H317, H330, H331, H334, H340, H341, H350, H350i, H351, H360, H360F, H360D, H360FD, H360Fd, H360 Df, H361, H361f, H361d, H361fd, H362, H370, H371, H372, H373

Eenvoudig gezegd alle GWB die een van de volgende eigenschappen hebben:

Dodelijk/giftig, allergisch, kankerverwekkend, mutageen, voor de voortplanting schadelijk, schade aan organen veroorzaken door eenmalige of langdurige blootstelling.

Zie Arbowet art 4.105

GWB waaraan een of meer van de volgende H-zinnen of EUHzinnen zijn toegekend mogen alleen worden toegepast door jongeren (t/m 17 jaar) indien er deskundig toezicht is:

H200, H201, H202, H203, H204, H205, H220, H221, H222, H224, H225, H240, H241, H242, H314, H315, H318, H319, H335, H371, EUH070, EUH071

Eenvoudig gezegd alle GWB die een van de volgende eigenschappen hebben:

Ontploffbaar, ontvlambaar, oxyderend, irriterend, schadelijk, bijtend

Zie Arbowet art 4.106

1K Controleer werking van de spuitapparatuur

1L Andere stoffen of mengsels (niet GWB) die je samen met het GWB gebruikt

De risico's van het gebruik van deze stoffen (samen met het GWB) moeten ook meegenomen worden in de RIE

2 Tijdens het aanmaken, mengen, laden van het GWB

Opmerking: tijdens het openen van de verpakking kan het al noodzakelijk zijn om PBM te dragen (bv als het een poedervormig GWB is wat sensibiliserend is).

2A Niet eten, drinken of roken

2B Doe het aanmaken/mengen liefst buiten (als er weinig wind staat) of op een plaats waar voldoende afzuiging is

2C Draag de juiste PBM (zie 1D/E) op de juiste wijze

- draag handschoenen met lange mouwen
- draag spuitoverall (of werkkleding) over de laarzen

2D Lege verpakking opruimen

- berg deze veilig op (bv in bedrijfsafvalcontainer)
- spoel (indien nodig) verpakking eerst om (met voorgeschreven apparatuur)

3 Tijdens toepassen

3A Niet eten drinken of roken

3B Houdt rekening met het weer

- pas niet toe bij mist of harde wind (meer dan 5m/sec)
- let op verandering in weersomstandigheden (zoals wind die toeneemt of draait, of dat het mistig wordt).

3C Draag de juiste PBM (zie 1D/E) op de juiste wijze

- draag handschoenen met lange mouwen
- draag spuitoverall (of werkkleding) over de laarzen

3D Wees alert op derden die ook blootgesteld kunnen gaan worden

Gaat hier bv een wandelaar die een pad neemt langs een veld waar een bespuiting plaatsvindt of een fietser op een naast gelegen fietspad.

Als derden blootgesteld kunnen worden spuit dan niet of stop anders met de bespuiting.

3 E Wees bij het verhelpen van storingen in toepassingsapparatuur voorzichtig

Draag ook dan de noodzakelijke PBM

3F Kies de juiste route zodat de blootstelling zo klein mogelijk wordt

Loop niet door de spuitnevel heen (bij binnen handmatig spuiten; loop bv achteruit lopen zodat je niet door de spuitnevel heen kan lopen)

4 Na het toepassen

4A Verwerk resten spuitvloeistof en draag daarbij de vereiste PBM

Verdun hierbij de spuitvloeistof.

4B Zorg voor goed informatievoorziening aan de mensen (gewaswerkers, werknemers, publiek)

Geef duidelijk op een bord aan:

- wanneer het GWB toegepast is
- welk GWB toegepast is
- wat de gevaren zijn (globaal)
- geef aan wanneer en onder welke omstandigheden de ruimte (of het veld) weer betreden mogen worden.

4C Reinig PBM en toepassingsapparatuur

Spoel masker (niet het filter!), overall, laarzen en handschoenen af met lauw water en zeep. Reinig ze daarbij zoveel mogelijk voordat je ze afdoet/uitdoet.

Bewaar PBM na het reinigen op een koele stofvrije plaats (niet in de GWB-bewaarplaats).

Bewaar de gebruikte A filters in een luchtdichte emmer.

Reinig binnenzijde van de spuittank en de leidingen met schoon water uit de schoonwatertank (houd hierbij de voorgeschreven PBM aan)

Reinig de spuit (houd hierbij de voorgeschreven PBM aan)

Opmerkingen:

- *Let er ook op dat de juiste taal gebruikt wordt zodat iedereen het begrijpt (heb je alleen Poolse werknemers; dan moet het dus in het Pools bv).*
- *Zorg ervoor dat dit bord op alle "logische" toegangswegen staat (bv deur van een kas) of toegangspad naar een veld.*
- *Houdt hierbij ook rekening met niet-werknemers (bv als een GWB toegepast wordt in een kas van een botanische tuin en die botanische tuin ook bezocht kan worden door het publiek)*

BIJLAGE 1 Veiligheidsinformatiebladen (art 31 van REACH verordening 1907/2006)

Meest relevant voor toepasser van GWB zijn **gemarkeerd**

Artikel 31

Voorschriften voor veiligheidsinformatiebladen

1. De leverancier van een stof of preparaat verstrekt de afnemer van de stof of het preparaat

een overeenkomstig bijlage II opgesteld veiligheidsinformatieblad:

a) indien de stof of het preparaat voldoet aan de criteria voor indeling als gevaarlijk

overeenkomstig Richtlijn 67/548/EEG of Richtlijn 1999/45/EG, of

b) indien de stof persistent, bioaccumulerend en toxisch, dan wel zeer persistent en

sterk bioaccumulerend is volgens de criteria van bijlage XIII, of

c) indien de stof om andere dan de in de punten a) en b) genoemde redenen is

opgenomen in de overeenkomstig artikel 59, lid 1, opgestelde lijst.

L 396/108 NL Publicatieblad van de Europese Unie 30.12.2006

2. Elke actor in de toeleveringsketen die krachtens artikel 14 of 37 voor een stof een chemische veiligheidsbeoordeling moet uitvoeren, zorgt ervoor dat de informatie in het veiligheidsinformatieblad overeenkomt met de informatie in die beoordeling. Indien het veiligheidsinformatieblad voor een preparaat wordt opgesteld en de actor in de toeleveringsketen voor dat preparaat een chemische veiligheidsbeoordeling heeft uitgevoerd, volstaat het dat de informatie in het veiligheidsinformatieblad overeenkomt met het chemische veiligheidsrapport voor het preparaat in plaats van met het chemische veiligheidsrapport voor elke stof in het preparaat.

3. De leverancier verstrekt de afnemer op diens verzoek een overeenkomstig bijlage II opgesteld veiligheidsinformatieblad wanneer een preparaat overeenkomstig de artikelen 5, 6 en 7 van Richtlijn 1999/45/EG niet aan de criteria voor indeling als gevaarlijk voldoet, maar:

a) in een afzonderlijke concentratie van ≥ 1 gewichtsprocent voor niet-gasvormige

preparaten en $\geq 0,2$ volumeprocent voor gasvormige preparaten ten minste één stof

bevat met gevaarlijke effecten voor de gezondheid of het milieu, of

b) in een afzonderlijke concentratie van ≥ 1 gewichtsprocent voor niet-gasvormige

preparaten ten minste één stof bevat die persistent, bioaccumulerend en toxisch, of
zeer persistent en sterk bioaccumulerend is volgens de criteria van bijlage XIII, of
om andere dan de in punt a) genoemde redenen is opgenomen in de overeenkomstig artikel 59, lid 1, opgestelde lijst, of
c) een stof bevat waarvoor in de Gemeenschap grenzen voor de blootstelling op het werk zijn.
30.12.2006 NL Publicatieblad van de Europese Unie L 396/109

4. Het veiligheidsinformatieblad hoeft niet te worden verstrekt voor aan het grote publiek aangeboden of verkochte gevaarlijke stoffen of preparaten die vergezeld gaan van voldoende informatie om de gebruikers in staat te stellen de nodige maatregelen op het gebied van de bescherming van de gezondheid, de veiligheid en het milieu te nemen, tenzij een downstreamgebruiker of distributeur daarom vraagt.

5. Het veiligheidsinformatieblad wordt verstrekt in een officiële taal van de lidstaat (lidstaten)

waar de stof of het preparaat in de handel wordt gebracht, tenzij door de betrokken lidstaat (lidstaten) anders wordt bepaald.

6. Het veiligheidsinformatieblad wordt van een datum voorzien en bevat de volgende rubrieken:

1. identificatie van de stof of het preparaat en van de onderneming;
2. identificatie van de gevaren;
3. samenstelling en informatie over de bestanddelen;
4. eerstehulpmaatregelen;
5. brandbestrijdingsmaatregelen;
6. maatregelen bij accidenteel vrijkomen van de stof of het preparaat;
7. hantering en opslag;
8. maatregelen ter beheersing van blootstelling/persoonlijke bescherming;
9. fysische en chemische eigenschappen;
10. stabiliteit en reactiviteit;
11. toxicologische informatie;
- L 396/110 NL Publicatieblad van de Europese Unie 30.12.2006
12. ecologische informatie;
13. instructies voor verwijdering;
14. informatie met betrekking tot het vervoer;
15. wettelijk verplichte informatie;
16. overige informatie.

7. Alle actoren in de toeleveringsketen die overeenkomstig artikel 14 of 37 een chemisch veiligheidsrapport moeten opstellen, nemen de relevante blootstellingsscenario's (met inbegrip van de gebruiks- en de blootstellingscategorieën, naargelang het geval) op in een

bijlage bij het veiligheidsinformatieblad met de geïdentificeerde vormen van gebruik, waarin de specifieke omstandigheden zijn opgenomen die uit de toepassing van bijlage XI, punt 3, voortvloeien.

Elke downstreamgebruiker neemt de relevante blootstellingsscenario's op en gebruikt

andere relevante informatie uit het hem verstrekte veiligheidsinformatieblad bij het opstellen van zijn eigen veiligheidsinformatieblad voor geïdentificeerde vormen van gebruik.

Elke distributeur verstrekt relevante blootstellingsscenario's en gebruikt andere relevante informatie uit het hem verstrekte veiligheidsinformatieblad bij het opstellen van zijn eigen veiligheidsinformatieblad voor vormen van gebruik waarvoor hij overeenkomstig artikel 37, lid 2, informatie heeft verstrekt.

8. Het veiligheidsinformatieblad wordt gratis op papier of elektronisch verstrekt.

9. De leveranciers passen het onverwijld aan in de volgende gevallen:

a) zodra er nieuwe informatie die van invloed kan zijn op de risicobeheersmaatregelen

of nieuwe informatie over de gevaren beschikbaar komt;

b) zodra een autorisatie is verleend of geweigerd;

c) zodra een beperking is opgelegd.

De nieuwe gedagtekende versie van de informatie, voorzien van de vermelding "Herziening van ... (datum)", wordt gratis op papier of elektronisch verstrekt aan alle eerdere afnemers aan wie zij de stof of het preparaat in de voorafgaande twaalf maanden hebben geleverd. Elke aanpassing na de registratie bevat het registratienummer.

BIJLAGE II Eisen aan een VIB

De eisen zijn te vinden in verordening 2015/830. Hieronder staan alleen de eisen zoals deze voor PBM gelden (staan in rubriek 8.2.1). Meest relevante delen zijn gemarkeerd.

8.2.1. Beheersing van beroepsmatige blootstelling

De werkgever houdt rekening met de desbetreffende informatie wanneer hij voor de stof of het preparaat de risico's voor de gezondheid en de veiligheid van de werknemers beoordeelt overeenkomstig artikel 4 van Richtlijn 98/24/EG, dat, in volgorde van prioriteit, de onderstaande maatregelen voorschrijft:

- het ontwerpen van passende werkprocessen en technische maatregelen en het gebruiken van passende uitrusting en passend materiaal;
- het toepassen van collectieve beschermingsmaatregelen bij de bron van het risico, zoals voldoende ventilatie en passende organisatorische maatregelen, en
- wanneer blootstelling niet met andere middelen kan worden vermeden, de toepassing van individuele beschermingsmaatregelen, zoals persoonlijke beschermingsuitrusting.

Verstrek derhalve geschikte en voldoende informatie over deze maatregelen teneinde een correcte risico-evaluatie zoals bedoeld in artikel 4 van Richtlijn 98/24/EG mogelijk te maken. Deze informatie moet een aanvulling vormen op de reeds in punt 7.1 verstrekte gegevens.

Specificeer, indien individuele beschermingsmaatregelen noodzakelijk zijn, in detail welke uitrusting doeltreffende en geschikte bescherming biedt. Houd rekening met Richtlijn 89/686/EEG van de Raad van 21 december 1989 inzake de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der lidstaten betreffende persoonlijke beschermingsmiddelen en verwijst naar de desbetreffende CEN-normen.

a) Bescherming van de ademhalingswegen

Geef voor gevaarlijke gassen, dampen of stof het te gebruiken type beschermende uitrusting aan, zoals:

- onafhankelijke ademhalingsapparatuur, doeltreffende maskers en filters.

b) Bescherming van de handen

Specificeer duidelijk het soort handschoenen dat bij het werken met de stof of het preparaat moet worden gedragen, met inbegrip van:

- het soort materiaal;
- de doorbraaktijd van het handschoenmateriaal met betrekking tot de hoeveelheid en de duur van blootstelling van de huid.

Vermeld zo nodig extra maatregelen voor bescherming van de handen.

c) Bescherming van de ogen

Specificeer het vereiste type oogbescherming, zoals:

– veiligheidsbrillen, veiligheidsstofbrillen, gezichtsschermen.

d) Bescherming van de huid

Specificeer, indien andere lichaamsdelen dan de handen moeten worden beschermd, het soort en de kwaliteit van de vereiste beschermende uitrusting, zoals:

– schort, laarzen en veiligheidskleding.

Vermeld zo nodig extra maatregelen voor bescherming van de huid en specifieke hygiënische maatregelen.